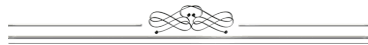

України доходимо до висновку про незаінтересованість осіб, яких можна залучити до кримінального провадження як понятих.

Незаінтересованість є єдиним критерієм для відбору таких осіб. Доречним було б додати, що вони повинні бути дієздатними та повнолітніми. Як висновок зазначимо, що сучасний інститут понятих у кримінальному провадженні ще недостатньо сформований та потребує значних змін та доповнень. Адже з вдосконаленням цих питань у чинному кримінальному процесуальному законодавстві значно покращиться діяльність сторони обвинувачення та захисту. Проте серед науковців та практичних працівників існують й інші протилежні за змістом думки.

Список використаних джерел: 1. Гончаренко В.Г., Андрушко П.П., Базова Т.П. та ін. Юридичні терміни. Тлумачний словник / за ред. В.Г. Гончаренка. 2-ге вид., стереотипне. – Київ: Либідь, 2004. 320 с. 2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 зі змін. і доповн. (станом на 25.06.2019 р.). Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст.88.

УДК [343.98: 343.344](477)

Олександр Олександрович ЮХНО,

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального процесу та організації досудового слідства Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID 0000-0002-4771-0531

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ ПРИ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

За дослідженням встановлено, що застосування зброї людством має довгу історію, що пов'язана із війнами на всіх континентах, навіть при їх відкритті. Людством врешті решт було усвідомлено принцип, що у війнах немає переможців та потерпілих, бо всі, зокрема й переможці є потерпілими в різних обсягах. Розвиток науки, демократії, що досягались результатами безліччі революцій та переворотів у світі, призводили до певних років мирного життя, що було відповідним чином оцінено

людством як позитив. Економічний розвиток, наукові здобутки призводили до удосконалення життя людей, покращення технологій і умов виробництва, але не всі вони були направлені на мирні цілі. Удосконалювались види холодної зброї, з'явились різноманітні вогнепальної зброї та вибухових пристроїв, що використовувалось не тільки на полі брані, але й для використання в побуті як засіб вчинення злочинів. За визначенням В.С. Шаповалової, до моменту появи наприкінці ХІХ століття першого підручника з криміналістики Ганса Гроса вже було накопичено чимало відомостей про різні види зброї та про основи виявлення, збирання та оцінки її слідів при вчиненні вбивств і заподіянні тілесних ушкоджень із метою розкриття такого виду тяжких та інших злочинів, що й поклало початок систематизованного дослідження та вивченню цих проблем [1, с. 1]. Військовий конфлікт в Донецькій і Луганській областях сприяв значному поширенню незаконного обігу зброї, боєприпасів, вибухівки за рахунок вчинення військових злочинів, зокрема зловживанням з боку командування військових частин та ін., безконтрольної видачі зброї і боєприпасів добровольчим військовим формуванням в 2014 році та безконтрольованого його обігу та ін. Але обеззброєння на сьогодні таких військових формувань на законних підставах, призводить до конфліктів з боку їх бійців. Крім цього, іншими чинниками такого стану криміногенної обстановки в Україні стало збільшення контрабанди зброї та боєприпасів, поширення застосування бойової зброї та боєприпасів, зокрема закордонних, при мисливстві. Вказані процеси є латентними. Має тенденція поширення в суспільстві дискусії стосовно спрощення видачі зброї цивільному населенню. При цьому від населення умисно «скривається» інформація про право громадян на придбання мисливської зброї для самозахисту за місцем проживання, але без права полювання. Це пояснюється бажанням представників комерційних структур до значного збагачення, оскільки за дослідженням встановлено, що після збуту наркотиків, продаж вогнепальної зброї у світі займає друге місце. В той же час, на нашу думку, на сьогодні наше суспільство ще не готово до такого наряду самооборони. Аргументація тому, що в зарубіжних країнах, з більшою самосвідомістю населення, набагато вищим рівнем економічного життя, поширення видачі населенню зброї, все ж таки призводить до високого злочинного і масового його застосування, зокрема в довузівських навчальних закладах, громадських, розважальних та інших місцях скупчення людей, з великою кількістю

потерпілих осіб. Кримінальна відповідальність за незаконний обіг вогнепальної зброї передбачена ст. 262 КК України (викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем), ст. 263 КК України (незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами) і ст. 264 КК України (недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів). Для формування методики розслідування незаконного обігу вогнепальної зброї важливе значення мають такі елементи криміналістичної характеристики, як : предмет злочинного посягання, способи вчинення злочину, типові сліди, обстановка вчинення таких злочинів і особа злочинця. Слід охарактеризувати їх окремо. Предметом злочинного посягання злочинів, передбачених ст.ст. 262-264 КК України є вогнепальна зброя, до якої належать усі види бойової, спортивної, нарізної мисливської зброї (крім гладкоствольної мисливської), призначенні для механічного ураження живої цілі на відстані, а також знищення чи ушкодження наколишнього середовища, для здійснення пострілу з якої використовується сила тиску газів, що утворюється при згорянні вибухової речовини – пороху чи інших спеціальних займистих сумішей. Предметом злочину ст. 264 КК, крім зазначених вище видів вогнепальної зброї, може бути також і гладкоствольна зброя та бойові припаси до неї. При обранні експертної установи, в якій слід проводити експертизу з питань: чи є вилучений предмет зброєю, боєприпасами, вибуховими речовинами для чого потрібні спеціальні знання, слід керуватися п. 10 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про викрадення, та інше незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами, вибуховими пристроями чи радіоактивними матеріалами» від 26 квітня 2002 року № 3. Останнім часом кілера використовують високоточну зброю іноземного виробництва, зокрема снайперські гвинтівки, оснащенні оптичними і нічними прицілами, лазерними цілепоказчиками із використанням потужних боєприпасів та ін. Спосіб вчинення злочину є системою піготовчих дій, вчинення і приховування злочину, з моменту виникнення злочинного наміру і до досягнення бажаного результату. Злочинці досить ретельно готуються до таких видів злочинів, вивчають об'єкти та майбутніх жертв. Здійснюють розвідку стосовно режиму роботи та місця проживання, усунення перешкод і

виведення з ладу засобів охорони та сигналізації, а стосовно жертв : образ життя, склад родичів, пересування та ін. Підбираються співучасники, транспорт, заходи прикриття та укриття слідів злочину, шляхи відходу з місця злочину тощо. Стосовно незаконного обігу нами було вищезазначено, що особливістю цього є одне із основних джерел незаконного надходження зброї з місць військових дій в Донбасі. Механізм вчинення іншого виду заволодіння зброєю шляхом розбою є : зближення злочинця з жертвою за рахунок тактики відволікання уваги; нападу зі спини або з укриття; нейтралізація опору, за рахунок тілесних ушкоджень, погрози, зв'язування, з подальшим заволодінням зброї та ін. Приховування слідів здійснюється на всіх етапах підготовки і вчинення злочину. Крім відомих, слід вказати на часткову механічну обробку і переробку (незначні пошкодження) ствола, частин та механізмів зброї з метою перешкоджання її ідентифікації, а також збір гільз на місці злочину, знищення одягу в якому вчинено злочин чи використаних предметів та ін. При розкраданні зброї підроблення звітної документації про рух предметів зброї та комплектації деталей в місцях її утримання та ремонту. Обстановка вчинення злочинів, зокрема розкрадань і незаконного обігу зброї та боєприпасів яка включає в себе такі компоненти, як місце і час їх учинення, порядок і умови зберігання й охорони, обставин, що сприяють розкраданням. Окрім військових об'єктів, іншими із них можуть бути : підприємства з виготовлення і ремонту зброї, їх бази з охорони готової продукції; фінансові структури, що здійснюють інкасацію грошової готівки; приватні охоронні та детективні підприємства; підприємства, що мають зброю і вибухівку (шахти, кар'єри) для виконання виробничих, рятувальних, дослідницьких робіт та навчання і їх охорони; державні контролюючі органи щодо протидії незаконному полюванню та рибалці; підрозділи воєнізованої охорони залізниць та інших спеціальних підприємств, зокрема оборонного призначення; заклади добровольної допомоги Збройним Силам України (колишні ДОСААФ); довузівські та інші навчальні заклади де викладається довійськова підготовка; спортивні товариства, що готують спортсменів-біатлоністів та інших видів стрілецьких змагань, мисливські товариства (в т.ч. комерційні) для ознайомлення і опанування навичками стрільби; магазини, бази з реалізації мисливської зброї та ін. Іншими об'єктами з розкрадання зброї, як нами було вище зазначено є військові частини, бази та інші військові об'єкти, зокрема на сьогодні найбільш криміногенними є ті, що знаходяться в зоні військових дій в Донецькій і

Луганській областях, де незадовільно організована охорона і облік зброї та боєприпасів, ослаблена службово-бойова дисципліна і неналежне виконання військовослужбовцями своїх обов'язків під час несення служби та військових операцій, а також контроль з цих питань. Типові сліди. Традиційними з них є сліди ніг, рук, злому, транспортних засобів, застосування вогнепальної зброї та її змащення, боєприпаси з «осечкою», окремі деталі і вузли викраденої зброї, боєприпасів та вибухових пристроїв та ємкості для їх зберігання і перевезення, пакувальні матеріали та ін. Сліди можуть бути залишені як на місці злочину, так за його межами, окремі з них, щоб позбутися непортібних предметів, захоплених під час підготовки та вчинення злочину, на яких в окремих випадках залишаються сліди пальців рук, волосся, інші біологічні об'єкти підозрюваних. Вид і локація слідів залежать від способу вчинення злочину і є його проявом. Якщо вчиняється розкрадання зброї шляхом зловживання службовим становищем, то слідами можуть бути підроблення товаро-транспортних накладних, карток складського обліку, складені фіктивні договори і гарантійні листи, доручення, платіжні доручення та ін. Особа злочинця. При розкраданні та незаконному обігу зброї більшість злочинів вчиняється особами чоловічої статі і досить рідко жінки приймають в них участь, як співучасники у його підготовці. Слідчі враховують те, що потенційними підозрюваними можуть бути особи які цікавляться зброєю та її властивостями, що допомагає їм у висуванні певних версій щодо віку, мотивів та цілей злочину і, зокрема щодо підозрюваних осіб які посягали на конкретний предмет зброї. Колектив авторів Харківського Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого концептуально визначили можливих осіб, що можуть бути причетними до таких видів злочину. До них скорочено можна віднести : раніше засуджених за тяжкі злочини проти особи і власності, які озброюються для вчинення розбоїв; члени злочинних угруповань для продажу як на території країни, так і для контрабандного вивозу за кордон; особи з мотивацією помсти на ґрунті ревності, ворожості до окремих громадян, представників правоохоронних органів та інших властних структур; особи із хуліганських елементів для грубого порушення громадського порядку і безпеки із застосуванням зброї; особи з мотивацією до розправи на національному, релігійному і політичному ґрунті; особи, які розкрадають зброю і боєприпаси з метою колекціювання, використання на полюванні та рибній ловлі; особи, що замислили самогубство; особи з психічними

відхиленніми [2, с. 470-474], що ми підтримуємо, однак, до вказаного можемо додати й : осіб з метою самозахисту; осіб, що займаються «чорною архіологією» як для колекціонування, так і з метою продажу (обміну); осіб, які відносяться до екстремістських та інших організацій з метою використання при масових політичних та інших акціях і створення нестабільності в країні; осіб, що пройшли Афганістан, зону АТО, після чого у них є прояви психічних відхилень та розладів. Втім, підняті питання підлягають додатковому дослідженню, або науковому вивченню. Пропоную учасникам наукового зібрання прийняти участь у обговоренні піднятих питань та наданих пропозицій.

Список бібліографічних посилань: 1. Шаповалова В.С. Поняття, співвідношення та класифікація кримінальної зброї (криміналістичний аспект): автореф. дис. канд. юрид наукспеціальність 12.00.09. Донецький юридичний інститут. Кривий Ріг. 2015. 20 с. 2. Панов М. І., Шепітько В.Ю., Коновалова В.О. та ін. Настільна книга слідчого. 3-тє вид. переробл. і доповн. Київ. Ін Юре. 2011. 736 с.: 49 іл.